

Cambridge-kontroversen

Poul Buch-Hansen

Økonomisk Institut, Københavns Universitet

SUMMARY: *The paper reviews the highly abstract Cambridge-controversy from the point of view of economic policy. It emphasizes that the assumption of perfect foresight is meaningless in a market economy and hence that the neoclassical theory of prices and distribution is useless for policy purposes. It also discusses values as derived from the concept of scarcity and the relation of these to prices in a market economy. The controversy concerns the functioning of a market economy and is relevant for the philosophy behind economic policy. The paper outlines some implications of post-Keynesian analysis for distribution and allocation policy.*

Indledning

1. Mange betragter utvivlsomt Cambridge-kontroversen som et lille eksotisk hjørne af økonomisk teori, som kun verdensfjerne teoretikere kan se noget betydningsfuldt i. Det er rigtigt, at debatten er højst abstrakt og har mange spor ud til politiske, filosofiske og videnskabsteoretiske problemstillinger. Udgangspunktet for denne artikel er imidlertid en opfattelse af, at der også i kontroversen er en kerne, som er af principiel betydning også for praktisk relevante, økonomisk-politiske problemstillinger i en markedsøkonomi. Kontroversen drejer sig i sidste instans om, hvordan en markedsøkonomi fungerer og dermed bl. a. om filosofien bag økonomisk politik i en markedsøkonomi.

Kontroversen kan i den sammenhæng ses som en fortsættelse af kontroversen mellem Keynes og (som han selv kaldte dem) klassikerne. Denne kontrovers drejede sig om årsagerne til, at der i en markedsøkonomi kan eksistere arbejdsløshed. Hvis manglende effektiv efterspørgsel er noget, som ikke identisk kan føres tilbage på stive lønninger, gør det en forskel, om det er det første eller sidste, der er årsag til arbejdsløshed. Hvis årsagen er stive lønninger, er policy-implikationen, at markedssystemet må gøres mere »fuldkomment« gennem »monopollovgivning« i bred forstand. Hvis manglende effektiv efterspørgsel er årsagen, peger det mod beskæftigelsesgraden som en økonomisk-politisk målsætning og på offentlig aktivitet (stabiliseringspolitik) udover den, der kan begrundes i eksistens af kollektive goder og eksternaliteter.

Spørgsmålet er, om der i *post*-Keynesiansk analyse ligger tilsvarende vidt-

Cambridge-kontroversen

Poul Buch-Hansen

Økonomisk Institut, Københavns Universitet

SUMMARY: *The paper reviews the highly abstract Cambridge-controversy from the point of view of economic policy. It emphasizes that the assumption of perfect foresight is meaningless in a market economy and hence that the neoclassical theory of prices and distribution is useless for policy purposes. It also discusses values as derived from the concept of scarcity and the relation of these to prices in a market economy. The controversy concerns the functioning of a market economy and is relevant for the philosophy behind economic policy. The paper outlines some implications of post-Keynesian analysis for distribution and allocation policy.*

Indledning

1. Mange betragter utvivlsomt Cambridge-kontroversen som et lille eksotisk hjørne af økonomisk teori, som kun verdensfjerne teoretikere kan se noget betydningsfuldt i. Det er rigtigt, at debatten er højst abstrakt og har mange spor ud til politiske, filosofiske og videnskabsteoretiske problemstillinger. Udgangspunktet for denne artikel er imidlertid en opfattelse af, at der også i kontroversen er en kerne, som er af principiel betydning også for praktisk relevante, økonomisk-politiske problemstillinger i en markedsøkonomi. Kontroversen drejer sig i sidste instans om, hvordan en markedsøkonomi fungerer og dermed bl. a. om filosofien bag økonomisk politik i en markedsøkonomi.

Kontroversen kan i den sammenhæng ses som en fortsættelse af kontroversen mellem Keynes og (som han selv kaldte dem) klassikerne. Denne kontrovers drejede sig om årsagerne til, at der i en markedsøkonomi kan eksistere arbejdsløshed. Hvis manglende effektiv efterspørgsel er noget, som ikke identisk kan føres tilbage på stive lønninger, gør det en forskel, om det er det første eller sidste, der er årsag til arbejdsløshed. Hvis årsagen er stive lønninger, er policy-implikationen, at markedssystemet må gøres mere »fuldkomment« gennem »monopollovgivning« i bred forstand. Hvis manglende effektiv efterspørgsel er årsagen, peger det mod beskæftigelsesgraden som en økonomisk-politisk målsætning og på offentlig aktivitet (stabiliseringspolitik) udover den, der kan begrundes i eksistens af kollektive goder og eksternaliteter.

Spørgsmålet er, om der i *post*-Keynesiansk analyse ligger tilsvarende vidt-

rækkende policy-implikationer. Anvender man den fra den finanstøretiske litteratur kendte opdeling af økonomisk-politiske problemstillinger i stabiliseringspolitik, fordelingspolitik og allokeringspolitik, er det de to sidstnævnte områder, det drejer sig om. Formålet med denne artikel er at undersøge, om Cambridge-kontroversen har betydning for disse problemstillinger, der er strukturelle snarere end stabilitetspolitiske (omend disse højest i teorien er adskillelige).

Hovedvægten i artiklen ligger på en vurdering af neoklassisk teori med udgangspunkt i den post-Keynesianske analyse. Denne fremstilles imidlertid ikke systematisk¹. Begrundelsen er dels en pladsmæssig begrænsning, dels – og væsentligere – at vurderingen af neoklassisk teori i denne sammenhæng er uafhængig af, om post-Keynesiansk analyse kan siges i en eller anden forstand at være bedre end neoklassisk teori eller ej. Men artiklen kunne ikke være skrevet, hvis ikke forfatteren i høj grad (omend ikke udelukkende) havde trukket på Joan Robinson's arbejder.

Om begrebet knaphed

2. Det er hensigtsmæssigt at relatere kontroversen til begrebet knaphed, som vi kender det fra introduktionskapitlerne i elementære lærebøger, hvor det fremstilles som et fundamentalt begreb. I en vulgær fortolkning er tanken, at faktormængder, teknik og præferencer fastlægger et sæt relative værdier for alle varer og alle faktorer. Disse værdier kan siges at afspejle den fundamentale knaphed i den forstand, at de er udtryk for de relative priser og den dertil svarende produktionssammensætning, man skulle have, hvis de givne faktormængder skulle udnyttes bedst muligt set ud fra befolkningens præferencer. I henhold til Walras'sk pristeori – igen i en vulgær udlægning – er det endvidere sådan, at et fuldkomment markedssystem (med passende forudsætninger) fastlægger markedspriser (relative), der er lig med de således definerede værdier.

Tankegangen kan illustreres ved det i simple fremstillinger ofte anvendte to-vare diagram, hvor givne faktormængder og given teknik fastlægger produktionsmulighedskurven, og hvor befolkningens præferencer tænkes udtrykt ved en samfundsindifferenskurve. Tanageringspunktet mellem de to kurver angiver den produktionssammensætning, der er optimal i ovennævnte (løse) forstand. Hældningen på tangenten angiver den relative værdi af de to varer, der (under passende forudsætninger) kan tænkes etableret som en (relativ)

---

1. Se litteraturlisten for henvisninger til systematiske fremstillinger af kontroversen og af post-Keynesiansk analyse.

markedspris i et fuldkomment markedssystem forudsat rationel adfærd i sædvanlig forstand.

Selv om denne pædagogiske forenkling synes at overleve i elementære lærebøger (og i udenrigshandelens teori?) er der næppe mange, der vil forsvare neoklassisk teori med udgangspunkt i denne formulering. F.eks. kan man jo pege på, at samfundsindifferenskurven kun kan findes, når man kender den indkomstfordeling, der er bestemt bl. a. af de relative priser, som kurven bruges til at bestemme. Indvendingen er velkendt, men måske har vi beskæftiget os for lidt med implikationerne af den? Dog er det som nævnt en vulgær formulering, og den er derfor ikke noget rimeligt udgangspunkt for en vurdering af neoklassisk teori. Denne skal derfor søges vurderet med basis i de mere specifikke formuleringer, der tages op i afsnittene 4–6. Inden er det dog hensigtsmæssigt kort at se på det normative indhold m.h.t. fordelings- og allokeringspolitiske problemstillinger, som teorien i den vulgære udlægning synes at have.

Dette vedrører den karakteristik af det fuldkomne markedssystem, som kan siges at ligge i teorien. Markedssystemet sikrer (hvis det er fuldkomment) en efficient anvendelse af knappe ressourcer. Endvidere er knaphed noget objektivt i den forstand, at det synes bestemt alene af faktormængder, teknik og præferencer. Hvis markedssystemet indebærer individuel (i modsætning til kollektiv) ejendomsret til faktormængderne vil det også etablere en given personel indkomstfordeling, der afspejler dels den givne ressourcefordeling, dels det prissæt, som svarer til efficient allokering af de givne totale ressource-mængder.

Man kan hævde, at fordelingsproblemer er rent politiske problemer, som økonomer ikke kan sige noget sagligt om. Man kan endvidere hævde, at allokeringsproblemer er noget, økonomer kan udtale sig sagligt om, fordi begrebet samfundsøkonomisk efficiens har et sagligt indhold. Kombineres en sådan opfattelse (der ikke strider mod post-Keynesiansk analyse) med den skitserede teori for prisdannelsen i et fuldkomment markedssystem (der strider mod post-Keynesiansk analyse), er policy-implikationen, at økonomisk politik må gå ud på monopollovgivning i bred forstand. Heri ligger, at fordelings- og allokeringsproblemer lige så lidt som beskæftigelsesproblemer kan begrunde offentlig aktivitet derudover. Eksistens af en offentlig sektor, der udover at håndhæve påbud og forbud også opkræver skatter og afholder udgifter, må efter denne filosofi begrundes alene ud fra eksistens af kollektive goder og eksternaliteter.

Det er berettigelsen af denne filosofi, der for nærværende er det kernepunkt i kontroversen, der har principiell, praktisk betydning for økonomisk-politiske

problemstillinger i en markedsøkonomi. Måske vil kun få økonomer, der arbejder med disse, eksplicit vedkende sig denne filosofi, men den synes ikke desto mindre at slå igennem på formuleringer af fordelings- og allokeringspolitiske problemstillinger (jfr. afsnittene 7-15).

3. Post-Keynesiansk analyse fornægter ikke efficiens som et væsentligt mål og arbejdsfelt for økonomer, men den bestrider rigtigheden af problemstillingen som skitseret ovenfor i vulgær udlægning af neoklassisk teori.

For det første bestrides det, at knaphed er noget objektivt. Efter post-Keynesiansk opfattelse har begrebet knaphed kun mening relativt til en given indkomstfordeling. Heri ligger ikke en fornægtelse af, at alle samfund (uafhængigt af politisk system og politiske målsætninger) til alle tider er underkastet en ressourcemæssig restriktion. Ethvert samfund har på ethvert tidspunkt en given mængde ressourcer af forskellig slags. Det er også rimeligt at gå ud fra, at disse er utilstrækkelige til (ved given teknik) at opfylde alle de behov, udtrykt ved individuelle nyttefunktioner, befolkningen under ét har. I denne brede og upræcise forstand er alle samfund underkastet en knaphedslov, som nødvendiggør økonomisering. Problemet er, at faktormængder, teknik og præferencer ikke alene er tilstrækkeligt til at fastlægge et sæt værdier og en dertil svarende optimal produktionssammensætning (allokering). Denne del af post-Keynesiansk tankegang synes ikke at være i strid med neoklassisk teori, sådan som den er udformet i den generelle ligevægtsteori, omend forskel i metode fører til forskel i formuleringen, jfr. yderligere nedenfor.

For det andet bestrider post-Keynesianerne, at den skitserede (Walras'ske) pristeori kan være en teori for prisdannelsen i en markedsøkonomi, fordi den hviler på en forudsætning om fuld forudseenhed. Dette kan kun opfattes som en institutionel forudsætning, der efter post-Keynesiansk opfattelse er meningsløs for analyse af en markedsøkonomi. Denne er essentielt karakteriseret ved usikkerhed i Keynes'sk forstand, som kun kan tænkes afskaffet gennem sådanne institutionelle rammer, at økonomien i realiteten er en planøkonomi og ikke en markedsøkonomi. Også denne indvending mod neoklassisk analyse uddybes i de følgende afsnit.

Den generelle ligevægtsteori

4. Problemstillingen omkring efficient ressourceanvendelse falder naturligt i to delproblemstillinger. Den ene drejer sig om, hvad man kan mene med efficient ressourceanvendelse, d.v.s. den drejer sig om en karakteristik eller definition af begrebet efficiens. Den anden vedrører det spørgsmål, om en

markedsøkonomi kan tænkes at etablere efficient ressourceallokering. I forbindelse med sidstnævnte løber man naturligvis ind i spørgsmålet om, hvad der ligger i begrebet markedsøkonomi. Det er denne del af problemstillingen, som den *teoretiske* kontrovers især drejer sig om.

Den her anførte sondring genfindes klart i den generelle ligevægtsteori, hvor efficiens er karakteriseret ved Paretokriteriet, og spørgsmålet om Pareto-efficiens af markedsligevægte er en hovedproblemstilling. Hvis betingelserne for, at markedsligevægten er Pareto-efficient, er opfyldt, indebærer det, at hvert individ er (mindst) lige så godt stillet (målt ved de individuelle nyttefunktioner) ved at sælge ressourcer og købe varer til ligevægtsprissættet, som det ville være ved selv at anvende egne ressourcer. Det betyder i almindelighed endvidere, at mindst ét individ er bedre stillet. Denne karakteristik af markedssystemet hænger naturligvis på en række forudsætninger, hvoriblandt især to er relevante for det fordelings- og allokeringspolitiske indhold i generel ligevægtsteori.

For det første hviler etableringen af et ligevægtsprissæt på en forudsat given fordeling af initialressourcerne over individer. Til enhver sådan fordeling svarer et (eller i almindelighed flere) prissæt, der alle (hvis betingelserne i øvrigt er opfyldt) er Pareto-efficiente. Til ethvert sådant prissæt svarer endvidere med den givne ressourcefordeling en bestemt indkomstfordeling. Efficiens i henhold til Pareto-kriteriet er derfor ikke ensbetydende med et bestemt sæt relative priser, eller sagt på en anden måde: Givne ressourcemængder (i fysiske enheder og ved given teknik) allokeret efficient i forhold til givne individuelle præferencer indebærer (mindst) lige så mange sæt relative priser, som der er fordelinger over individer af de givne ressourcemængder (og dermed indkomstfordelinger). Indholdsmæssigt synes generel ligevægtsteori derfor som nævnt ikke at være i strid med den ovenfor anførte post-Keynesianske tankegang, at knaphed kun har mening relativt til en given indkomstfordeling. Dog kan man ikke inden for rammerne af en generel ligevægtsmodel sige, at det er indkomstfordelingen, der bestemmer priserne, fordi det strider mod metoden. Det ville være at indfortolke kausalitet mellem endogene variable i en simultan model. I Sraffa's analyse, der af Joan Robinson fremhæves som et af fundamentene for post-Keynesiansk teori, er nævnte formulering derimod korrekt, fordi hans model er kausal² og ikke simultan. Det ville føre for vidt her at ud-
dybe denne forskel, men det er væsentligt at slå fast, at samfundsøkonomisk

---

2. Om denne terminologi se f.eks. kap. 2 i K. C. Kogiku, *An Introduction to Macroeconomic Models*, New York, 1968.

efficient allokering heller ikke efter Pareto-kriteriet er en bestemt allokering (eller mængde af allokeringer) med mindre man forudsætter en given ressourcefordeling (indkomstfordeling).

Den anden forudsætning, som generel ligevægtsteori hviler på, er forudsætningen om fuld forudseenhed. Det må som nævnt forstås som en institutionel forudsætning, der er en del af karakteristikken af det fuldkomne markedssystem. Det er ikke tilstrækkeligt, at alle markeder hver for sig er fuldkomne i sædvanlig lærebogsforstand. Der skal yderligere være fuld informationsudveksling mellem de enkelte markeder. Eller sagt på en anden måde: Alle priser skal fastsættes samtidigt i én stor gennemsigtig markedshandling. Og ikke nok med det: Den skal ydermere omfatte ikke blot mængder og priser i dag, men også mængder og priser for alle fremtidige perioder én gang for alle!

Det er meningsløsheden i denne forudsætning, der er essensen i Keynesiansk kritik af neoklassisk teori, og uden den er der ingen pristeori. Implikationen er, at den karakteristik af det fuldkomne markedssystem, der ligger i Pareto-efficiens begrebet, er irrelevant.

Makro-vækstmodellen

5. At dømme efter litteraturen har Cambridge-kontroversen overfladisk set drejet sig om meget andet end det, der ovenfor er fremhævet som essensen. Kontroversen har især været holdt på makro-plan, hvorfor det er hensigtsmæssigt at forsøge at vurdere neoklassisk teori også med udgangspunkt i en makroformulering. Den Keynesianske kritik skal derfor søges formuleret i relation til Solow's berømte vækstmodel fra 1956.

Med dagens øjne er det måske lidt uklart, hvad Solow ville med sin nu 20 år gamle artikel, der, som det skulle vise sig, kom til at danne skole for det, man i dag kalder neoklassisk vækstteori. Hans reference til Harrod og til »Harrod-Domar«-modellen antyder, at han ville behandle de problemstillinger, Harrod formulerede. Disse var for det første, om der var grund til at tro, at markedsmekanismen i en markedsøkonomi ville sikre en stabil akkumulationsrate, og for det andet om denne i givet fald ville sikre fuld beskæftigelse af en exogent voksende arbejdsstyrke. Det er i dag svært at forestille sig, at Solow kan have ment, at han var i stand til at behandle to så keynes'sk inspirerede problemstillinger i en model, der er så »u-keynes'sk«, som som Solow's model er. Den hviler jo eksplicit på netop de to forudsætninger, som efter Keynes' opfattelse på forhånd udelukker fænomenet arbejdsløshed fra modellen. Den første er, at investering er bestemt af husholdningernes opsparing. Den anden er, at reallønnen tænkes fastlagt på et fuldkomment arbejdsmarked, hvor udbud

og efterspørgsel er funktioner af reallønnen afledt af nytte- og profitmaksimerende adfærd.

Modellen har imidlertid også et andet indhold, og uanset hvad der måtte have været Solow's oprindelige formål, er det nok snarere dette andet indhold, der er baggrunden for dens funktion som prototype eller metode, om man vil. Modellen kan ses som et (forenklet) forsøg på at udbygge den Walras'ske pristeori fra at være en teori for et stationært samfund til at være en teori for et samfund i vækst. Opfattet sådan er den et alternativ til den ovenfor skitserede tilsvarende udbygning i moderne mikroteori, hvor samme vare på forskellige tidspunkter opfattes som forskellige varer. Ved fortolkning af indholdet i makro-modellen skal vi holde os til guldalder-forløbet eller steady-state-forløbet. Ikke fordi det er et stabilt ligevægtsforløb i den mekaniske betydning af ordene, som Solow anvender, men fordi dette forløb er karakteriseret alene ved modellens parametre.

Modellen indeholder to relative priser, nemlig reallønnen (i vareenheder) og real-profitraten. Om man vil kalde profitraten en relativ pris eller ej er lidt af en smagssag i denne model. Opfatter man den som en pris, skal det forstås som en leje af kapitalgoder pr. enhed pr. periode (eller: pris på kapitalgodets ydelse pr. periode). Prisfastsættelsen skal da forstås sådan, at husholdningerne, som foretager opsparingen (med basis i en forudsat given opspareingskvote) og derfor ejer kapitalbeholdningen, i hver periode udbyder denne til leje, ligesom de udbyder arbejdskraft. Virksomhederne profitmaksimerer m.h.t. både arbejdskraft og kapitallydelser (d.v.s. m.h.t. den mængde kapital de vil holde over en periode). Fuldkommen konkurrence medfører fuld udnyttelse af det på ethvert tidspunkt eksisterende kapitalapparat og fuld beskæftigelse, samt at realløn og profitrate (eller leje pr. kapitalenhed pr. periode) er lig med hhv. arbejdskraftens og kapitalens partielle grænseprodukter. Man kan også vælge at opfatte det sådan, at husholdningerne »placrer« deres kapitalbeholdning i virksomhederne, der så kun profitmaksimerer m.h.t. arbejdskraften. Restindkomsten, der tilfalder husholdningerne, fordi de ejer kapitalbeholdningen, sat i forhold til kapitalbeholdningen, definerer da en profitrate. Under constant returns to scale er denne igen lig med kapitalens partielle grænseprodukt. Det gør således ingen forskel, om man fortolker profitraten som en markedspris (leje pr. enhed kapital pr. periode) eller som en imputeret størrelse.

Der er naturligvis ikke megen forklaring i at vise, at realløn og profitrate er lig med de respektive partielle grænseprodukter, for så vidt som disse afhænger af capital-labour forholdet. Dette er imidlertid bestemt af opspareingskvote og befolkningsvækstrate (og teknikken). En alternativt højere opspareings-

kvote fører til et større capital-labour forhold (kapitalen bliver relativt mere rigelig), til en højere realløn og en lavere profitrate. Det fører endvidere til et højere realforbrug pr. capita, hvis opsparingskvoterne er mindre end den, der svarer til Golden Rule.

6. Umiddelbart adskiller denne makro-model sig en hel del fra den generelle ligevægtsterori, der er skitseret ovenfor i afsnit 4. Opfatter man modellen som en pristeori for et fuldkomment markedssystem og dermed som en karakteristik af dette i henseende til efficient allokering, har den imidlertid – som det skal søges påvist i det følgende – samme indhold og lider af samme svaghed som den generelle ligevægtsteori.

Makro-modellen er mere konkret end den generelle ligevægtsteori i henseende til specifikation af faktormængder (produktionsressourcer). Der er to typer, nemlig arbejdskraft og realkapital (der fysisk er identisk med forbrugsvaren). Til gengæld indgår befolkningens præferencer ikke direkte, men den givne opsparingskvote må fortolkes som en erstatning for tidspræferencer, der er de eneste præferencer, der er plads til i en én-vare model. Tilsvarende bliver efficient allokering udelukkende et spørgsmål om allokering over tid. Denne kan udtrykkes ved den andel af hver periodes produktion, der akkumuleres. Endvidere må efficiens af allokeringen forstås sådan, at denne andel er i overensstemmelse med befolkningens tidspræferencer.

I steady-state er capital-labour forholdet (den relative faktorknaphed) bestemt af opsparingskvote og befolkningsvækstrate. Faktormængderne fuldt udnyttet indebærer med den ved produktionsfunktionen givne teknik en given total produktion, der fordeles på forbrug og akkumulation i overensstemmelse med opsparingskvoten. Capital-labour forholdet fastlægger endvidere en relativ værdi af de to produktionsfaktorer, nemlig forholdet (numerisk) mellem disses partielle grænseprodukter ved dette capital-labour forhold. Fuldkommen konkurrence og rationel adfærd i sædvanlig forstand sikrer endvidere, at forholdet mellem løn og profitrate bliver lig med den således fastlagte værdi.

Hvis opsparingskvoten kan antages at være et udtryk for befolkningens tidspræferencer, må indholdet i denne model siges at svare ganske godt til den i afsnit 2 skitserede vulgære udlægning af neoklassisk teori. At det er en vulgær udlægning også i denne model fremgår klart, når man går lidt nærmere ind i forudsætningerne bag den givne opsparingskvote. Det gøres sjældent, hvilket måske er grunden til, at den vulgære udlægning er så nærliggende.

For det første må det at arbejde med kun én opsparingskvote forstås sådan, at det er en gennemsnitlig opsparingskvote taget over alle individer. Denne

har imidlertid kun mening ved en given indkomstfordeling bestemt bl.a. af de priser, som tænkes bestemt ved hjælp af den gennemsnitlige opsparingskvote. Knaphed, sådan som det i denne model er udtrykt ved capital-labour forholdet bestemt af opsparingskvote og befolkningsvækstrate, har derfor stadig kun mening relativt til en given fordeling over individer af initialressourcerne.

For det andet kan den i modellen forudsatte opsparingsadfærd ikke karakteriseres som rationel adfærd i sædvanlig forstand. Hvad enten opsparingskvoten opfattes som en parameter eller som en variabel, der afhænger af renten (eller generelt af samtlige priser), kan den ikke udtrykke en rationel afvejning af nutidigt kontra fremtidigt forbrug i henhold til en tidspræference. Hvis opsparingsadfærden skal være rationel i denne forstand, må forbrugerne i løbet af markedshandlingen (inden kontrakterne er bindende) opnå kendskab ikke blot til priserne i dag, men også til de fremtidige priser. Dette kan kun ske under den i afsnit 4 omtalte (i en markedsøkonomi meningsløse) forudsætning, at alle priser (inklusive de fremtidige) fastsættes i én og samme markedshandling.

Sammenfattende gælder det således om såvel makro- som mikroformuleringen af neoklassisk teori, dels at værdier afledt af præferencer, teknik og faktormængder kun har mening i relation til en given fordeling over individer af faktormængderne (ejendomsretsfordeling), dels at man selv under denne forudsætning ikke kan karakterisere markedspriser ved disse værdier.

Allokeringspolitik og fordeling

7. Der er væsentlige praktiske arbejdsområder i markedsøkonomier, hvor samfundsøkonomisk rationel ressourceanvendelse er et fundamentalt begreb. Det drejer sig om analyser i forbindelse f.eks. med perspektivplanlægning, cost-benefit-analyser af offentlige aktiviteter og projekt-evaluering i udviklingslandene.

Metoden bag sådanne analyser illustreres bedst ved cost-benefit analyserne, hvorved her løst skal forstås samfundsøkonomiske opgørelser og evalueringer af output sat over for ressourceforbruget af et givet projekt. Benefits og costs er positive hhv. negative bidrag til en samfundsøkonomisk målsætning, som oftest er forbruget (enten over projektets levetid eller i et tænkt steady-state-forløb). Costs og benefits vejes hver for sig sammen og gøres indbyrdes sammenlignelige ved hjælp af et sæt priser på varer og ressourcer (d.v.s. på projektets outputs og inputs). Disse priser er ikke de faktiske markedspriser. Begrundelsen er, at disse ikke nødvendigvis svarer til den »sande værdi«, fordi markederne er ufuldkomne. Et projekt kan således godt være samfundsøkonomisk rationelt hhv. irrationelt, selv om det er privatøkonomisk irrationelt hhv.

rationelt ved de faktiske markedspriser. Ved en samfundsøkonomisk evaluering skal derfor anvendes beregningspriser eller skyggepriser³, som fremkommer ved at korrigerer markedspriserne for effekten af disse ufuldkommenheder (typisk monopolelementer, manglende gennemsigthed og stive lønninger). Modsætningsvis må heri ligge, at hvis markederne var fuldkomne, ville markedspriserne også være udtryk for varernes og ressourcernes »sande værdier«.

Det er vel vanskeligt at komme udenom, at der bag dette oplæg ligger den filosofi, dels at der eksisterer et sæt »sande (objektive?) værdier«, dels at markedspriserne ville være lig disse, såfremt markederne var »fuldkomne«, (jfr. afsnit 2 ovenfor). Den Keynesianske kritik (jfr. afsnit 3) af neoklassisk teori også i de mere specifikke udformninger, der er omtalt i afsnittene 4-6, er derfor relevant for dette metodiske udgangspunkt for fastlæggelse af beregningspriser.

8. Den Keynesianske analyse understreger nødvendigheden af at tage udgangspunkt i en given indkomstfordeling. Dette synes, som det er fremhævet i afsnit 4, ikke at stride mod substansen i neoklassisk teori i den udformning, den har i generel ligevægtsteori. Efficiant allokering indebærer kun et sæt værdier (eller en mængde af sæt) under forudsætning af en given fordeling af de givne faktormængder over individer. Man kan hævde, at dette er et rimeligt udgangspunkt netop i en markedsøkonomi, der er karakteriseret (bl. a.) ved individuel ejendomsret til ressourcerne. Blot må det slås fast, at den ovenfor skitserede metode i så fald implicit hviler på en målsætning m.h.t. indkomstfordelingen, nemlig at denne skal være, hvad den ville være i et fuldkomment markedssystem.

Dette er erkendt, og man er (under indtryk af fordelingsproblemernes voksende politiske betydning?) begyndt at interessere sig for muligheden af at få en fordelingspolitisk målsætning ind mere eksplicit. Hvis det offentlige har en (om-) fordelingspolitisk målsætning kunne denne stilles op ved siden af målsætningen m.h.t. det samlede forbrug. Disse målsætninger kunne så sammenvejes med politisk fastlagte vægte.

Det kunne heroverfor hævdes, at det offentlige har mere effektive fordelingspolitiske instrumenter (f. eks. skatter) end det, der ligger i at vælge projekter (delvist) efter deres fordelingsmæssige konsekvenser. Dertil kommer, at

---

3. Terminologien er ikke altid klar. En mulig definition er, at beregningspriser er priser, der aldrig kommer længere end til ekspertens skrivebord. Skyggepriser er priser, som det offentlige søger at opnå på markederne gennem markedsintervention. Faktiske markedspriser er de markedspriser, man ville få uden offentlig intervention i markederne. I denne terminologi er beregningspriser led i en styringsprocedure, der alene går ud på at sige ja eller nej til et foreslået projekt.

sondringen mellem primær og sekundær indkomstfordeling ifølge post-Keynesiansk analyse er fiktiv (jfr. nedenfor afsnit 13). Endelig er der et andet aspekt af sammenhængen mellem fordeling og allokering, som i denne sammenhæng synes vanskelig at håndtere. Faktiske markedspriser afspejler faktisk indkomstfordeling. Det gør beregningspriserne efter den skitserede metode derfor også. Hvis den ønskede fordeling afviger fra den faktiske, kunne et projekt, der er rentabelt ved disse beregningspriser, meget vel tænkes at være urentabelt, hvis den fordelingspolitiske målsætning blev realiseret. Det ville i så fald være en fejlinvestering.

9. Også den anden af de i afsnit 3 omtalte to indvendinger mod den vulgære udlægning af neoklassisk teori er relevant for det metodiske udgangspunkt for fastlæggelse af beregningspriser, som er skitseret ovenfor i afsnit 6.

Hvis et markedssystem er karakteriseret ved, at markedshandlingen foregår periode for periode (og ikke blot én gang for alle) under usikkerhed i Keynes'sk forstand, vil selv et markedssystem, der er nok så fuldkomment i sædvanlig lærebogsforstand, ikke kunne fastlægge markedspriser, der er i overensstemmelse med værdier udledt som skitseret i afsnit 8.

Den direkte konsekvens af dette er, at den pris i et markedssystem, som forbinder nutiden med fremtiden (den intertemporale pris), nemlig renten, ikke kan karakteriseres ved befolkningens tidspræferencer og kapitalens grænseproduktivitet, selv om denne sidste måtte være en entydig og veldefineret størrelse i fysiske termer. Selv om alle markeder (herunder kapitalmarkederne) var fuldkomne i sædvanlig forstand og selv om markedshandlingerne på ethvert tidspunkt foregik under fuld information, ville renten ikke være bestemt. Den faktiske markedsrente afspejler snarere foretagernes forventninger til fremtiden, og det er vanskeligt at se, hvorfor det skulle være rationelt at basere en samfundsøkonomisk evaluering på det grundlag.

Man kunne som konsekvens heraf lade renten (der er den størrelse i sættet af beregningspriser, som anvendes ved tilbagediskontering af costs og benefits) være fastlagt politisk, men det er ikke oplagt, at dette er en fornuftig løsning. For det første er det vanskeligt at gennemskue, hvilket efficientskriterium der ville ligge i at anvende en sådan politisk fastlagt rente sammen med beregningspriser i øvrigt fastlagt efter den i afsnit 7 skitserede metode. For det andet må man spørge, efter hvilke kriterier renten i så fald skulle fastlægges?

10. Med baggrund i de i afsnittene 8 og 9 skitserede problemer er det fristende at rejse det spørgsmål, om beregningspriser i stedet burde afledes konsekvent

ud fra en fordelingspolitisk målsætning. Det synes i hvert fald at være det alternativ, der ligger i den post-Keynesianske tankegang. Dog må det i den sammenhæng klart understreges, at den post-Keynesianske analyse forudsætter et lukket samfund. For et åbent samfund kan man, som det er foreslået af Ian M. D. Little og James A. Mirrlees⁴, anvende verdensmarkedspriser som udgangspunkt. Ideen er, at efficiens kan afledes med basis i disse verdensmarkedspriser uafhængigt af målsætninger m.h.t. den nationale indkomstfordeling. Dette synes, som det er fremgået, klart i strid med tankegangen i post-Keynesiansk analyse, og dens begrænsning til et lukket samfund forekommer derfor umiddelbart at være væsentlig. Det er en for overfladisk sammenligning, men det ville føre for vidt her at forsøge at uddybe det nærmere. Dog skal det slås fast, at spørgsmålet om sammenhængen (konflikten?) mellem efficiens og fordeling har overordentlig stor praktisk betydning⁵.

Denne problemstilling kan endvidere tjene til at uddybe forskellen mellem post-Keynesiansk og neoklassisk vækst- og fordelingsteori, som denne sidste er formuleret i Solow's model, der også forudsætter et lukket samfund, (jfr. afsnit 5). I post-Keynesiansk analyse (på dette abstraktionsniveau) er der ingen konflikt mellem efficiens (der som nævnt i disse enkle modeller kun er efficient allokering over tid, d.v.s. vækst) og fordeling. Snarere tværtimod, idet vækst i sidste instans er en målsætning, der må afledes af en fordelingsmålsætning. Det er vel også ret oplagt, at der ikke er nogen fornuft i vækst som en målsætning i sig selv. Man må nødvendigvis specificere yderligere, hvad det er, man ønsker vækst i (d.v.s. hvilke output) og over hvor lang en periode (der eventuelt kan være uendelig som i steady-state). Det er den neoklassiske *malleability*-forudsætning, der gør det muligt at tale om vækst forstået som stigning i kapitalapparatet uafhængigt af, hvad det skal bruges til i fremtiden. Hvis kapitalapparatet på ethvert tidspunkt kan skilles ad og samles på ny, således at det kan producere et hvilket som helst output-mix, kan man adskille vækstmålsætningen fra fordelingsmålsætningen. Hvis kapitalgoder er produktspecifikke, kan man ikke tale om vækst uden at specificere, hvilket output-mix og dermed hvilken indkomstfordeling man ønsker i fremtiden.

Endvidere kan der i den neoklassiske formulering være konflikt mellem vækst og fordeling. Hvis en mere jævn fordeling af indkomsterne fører til en lavere gennemsnitlig opsparingskvote, er vækstraten (eller i steady-state niveauet) for det gennemsnitlige per capita forbrug lavere end ved en mere

---

4. Ian M. D. Little og James A. Mirrlees: *Manual of Industrial Project Analysis*, OECD, Paris 1969.

5. Jfr. f.eks. diskussioner omkring Verdensbankens »nye linie«.

ujævn fordeling. Denne forskel hænger naturligvis på, at det i post-Keynesiansk analyse er investeringerne, der bestemmer vækstraten (og dermed opsparingen) og ikke omvendt som i neoklassisk teori.

Fordelingspolitik

11. Fordelingspolitiske problemstillinger har ikke optaget nutidens økonomer ret meget, omend en ændring synes at være på vej. En begrundelse herfor, som ofte anføres, er den tidligere nævnte, at fordelingsproblemer er rent politiske spørgsmål, som økonomer intet kan sige om qua økonomer. Men det gælder vel f.eks. også, at valget mellem størrelsen af underskuddet på betalingsbalancen og beskæftigelsesgraden er et politisk spørgsmål, uden at dette har forhindret økonomer i med basis i økonomisk (Keynes'sk!) teori at opstille et beslutningsgrundlag (beregning af trade-off) for denne politiske beslutning.

Begrundelsen er derfor snarere, at en fordelingspolitisk målsætning strengt taget er i strid med accept af markedssystemet efter neoklassisk teori (også i den udformning den har i generel ligevægtsteori), hvis kravet til efficiens skal overholdes. I så fald kan indkomstfordelingen kun ændres ved en ændring i ressourcefordelingen, hvilket strider mod individuel ejendomsret til disse. Naturligvis kan fordelingen også i dette regie ændres ved prisændringer gennem markedsintervention for given ressourcefordeling, men i så fald på bekostning af efficiens. Det er en »trade-off« problemstilling, men beregning forudsætter interpersonelle nyttesammenligninger.

12. Hvad der end kan afledes strengt rigoristisk fra neoklassisk teori m.h.t. mulighederne for at føre fordelingspolitik i en markedsøkonomi, er det en kendsgerning, at der føres fordelingspolitik i faktiske markedsøkonomier i større eller mindre udstrækning. Den er baseret på en mere eller mindre eksplicit formuleret målsætning m.h.t. omfordeling i forhold til den primære indkomstfordeling, som tænkes bestemt af markedskræfterne. Dette udgangspunkt har betydningsfulde implikationer.

For det første skal indkomstoverførslerne have en karakter, der svarer til en ændring i ejendomsretsfordelingen for at undgå »forvridninger« i prissystemet og deraf følgende inefficiens i allokeringen. Det er den velkendte *lump-sum* problematik.

For det andet er omfordelingen altruistisk begrundet. Markedsøkonomiens grundtræk er efter neoklassisk filosofi, at enhver skal have den indkomst, som hans ressourcer og disses værdi berettiger ham til. Men naturligvis kan nogle være så dårligt udrustede, at menneskelige hensyn tilsiger en fravigelse fra

princippet. Det ville dog ikke være uforståeligt, om altruismen ikke strakte længere end til en omfordeling fra arbejdsdygtige til uarbejdsdygtige. Og selv dette ville formentlig i stor udstrækning være omfordeling af indkomst over tid for den enkelte snarere end omfordeling mellem personer. De uarbejdsdygtige på ethvert tidspunkt er vel i stor udstrækning dels unge, som senere bliver arbejdsdygtige, dels ældre som tidligere har været det.

For det tredje kan det med udgangspunkt i neoklassisk teori hævdes, at omfordeling (i hvert fald mellem arbejdsdygtige) er i strid med accept af markedssystemet.

For det fjerde kræver politiske beslutninger et beslutningsgrundlag. For omfordelingspolitiske beslutninger kræver dette en opgørelse af arten og omfanget af omfordeling af givne instrumentvariable (ikke blot marginalt, men totalt). Det er derfor nødvendigt at kende den primære indkomstfordeling. Det er vanskeligt i praksis, og det skyldes måske, at sondringen mellem primær og sekundær fordeling som nævnt er fiktiv selv i en markedsøkonomi.

13. Post-Keynesianernes forkastelse af fuld forudseenheds-forudsætningen som værende meningsfuld for analyse af en markedsøkonomi indebærer, at man godt kan acceptere ejendomsret, præferencer og kravet om efficient ressourceanvendelse, uden at dette indebærer en bestemt indkomstfordeling. I relation til formuleringen i generel ligevægtsteori betyder forkastelsen af denne forudsætning, at der er en frihedsgrad. Selv om markedssystemet er fuldkomment i sædvanlig lærebogsforstand, er indkomstfordelingen *ikke* determineret. Den kan, som det tidligere er fremhævet, ikke afledes alene ud fra markedskræfterne, sådan som disse specificeres i neoklassisk teori, medmindre markeds handlingen foregår én gang for alle. Der er således både plads til og behov for en fordelingspolitisk målsætning (og dertil svarende instrumentvariable) selv i en markedsøkonomi. Om det er en målsætning m.h.t. den primære eller den sekundære indkomstfordeling, bliver et meningsløst spørgsmål, eftersom den primære indkomstfordeling kun bliver determineret ved, at et eller andet element i det totale prissæt fastlægges på anden vis end gennem markedskræfterne. Der er et element af politisk beslutning i bestemmelsen af den enkeltes indkomst, selv om ejendomsret og præferencer skal respekteres. Det er tilfældet, fordi der er et element af politisk beslutning i fastlæggelsen af de relative priser.

I den post-Keynesianske teori er fordelingen determineret. Der er ingen offentlig sektor og derfor, kunne det hævdes, ingen politiske variable. Det er imidlertid en overfladisk karakteristik af politiske variable. I den post-Keyne-

sianske model (i steady-state) er profitraten bestemt af vækstraten og af kapitalisternes opsparingskvote. Om begge gælder, at de fastlægges af én befolkningsgruppe, men med konsekvenser også for andre befolkningsgrupper. Og konsekvenserne er ikke *nødvendigtvis* i disse andre befolkningsgruppers interesse. I et demokratisk politisk system er de derfor politiske variable.

Heri ligger naturligvis ikke, at vækstraten og kapitalisternes opsparingskvote bør fastlægges af folketinget! Der ligger derimod i det, at et eller andet element i det totale prissæt bør fastlægges politisk, d.v.s. gøres til instrumentvariable.

14. Med udgangspunkt i post-Keynesiansk analyse tager de fordelingspolitiske problemstillinger sig derfor lidt anderledes ud.

Den fordelingspolitiske målsætning er ikke en omfordelingsmålsætning. Politikerne skal ikke tage stilling til, hvilken grad af omfordeling de vil acceptere, men til hvilken fordeling de ønsker. Endvidere har den fordelingspolitiske målsætning intet med altruisme at gøre, i hvert fald ikke for så vidt angår »arbejdsdygtige«. Den må afledes af folks retfærdighedsfølelse, men det betyder næppe, at den skal være mere jævn i sædvanlig Lorenz-kurve forstand. Problemet er snarere, at indkomstforskelle ikke svarer særlig godt til forskelle i indsats i en bredt accepteret forstand. En fordeling, der var mere i overensstemmelse med befolkningens opfattelse af retfærdighed, ville formentlig indebære indkomstligheder på tværs af uddannelse og indkomstforskelle mellem personer med samme uddannelse i langt højere grad, end tilfældet er i dag. Der er tale om interpersonelle sammenligninger, som ikke er til at komme udenom, selv ikke i en markedsøkonomi.

På det abstrakte plan er der i post-Keynesiansk analyse som nævnt ingen konflikt mellem efficiens og fordeling. Det betyder, at valget af instrumentvariable ikke er nær så snævert, som det er efter neoklassisk teori, såfremt både ejendomsret og efficienskravet skal overholdes. M.h.t. instrumentvariable peger analysen også klart ud over traditionelle omfordelingsinstrumenter ved at fokusere på vækstrate (og i den sammenhæng måske især tekniske ændringer) og forbrug ud af restindkomster som væsentlige determinanter i indkomstfordelingen.

Det skal sluttelig fremhæves, at kollektive goder også efter post-Keynesiansk analyse er væsentlige fordelingspolitiske instrumenter. Betydningen af den post-Keynesianske analyse ligger i denne sammenhæng i de evalueringskriterier (omtalt i forbindelse med cost-benefit analyserne i afsnittene 7-10), som danner basis for politiske beslutninger om hvilke og hvor mange.

Afsluttende bemærkninger

15. Økonomisk teori og dens anvendelse har i efterkrigsårene været domineret af stabilitetspolitiske problemstillinger. Der er flere tegn på, at fordelings- og allokeringspolitiske problemstillinger vil få voksende politisk betydning fremover. Økonomisk teori bør kunne bidrage til forståelse og til afklaring af, hvori disse problemer består. De blev indledningsvis karakteriseret som strukturelle problemer, hvori først og fremmest ligger, at det er langsigtede problemer, som næppe kan tænkes løst ved traditionelle økonomisk-politiske midler, der er indrettet på kortsigts-stabilitetsproblemer.

Artiklen har søgt at påvise, at Cambridge-kontroversen har principiel betydning for forståelse af den økonomiske politiks muligheder i relation til disse problemer. Det er på ingen måde en tilbundsående behandling. Formålet har været for det første at skitsere den formulering af problemstillingerne, som neoklassisk teori synes at indebære. For det andet at forsøge at vurdere konsekvenserne for disse problemformuleringer af den Keynesianske kritik af neoklassisk teori.

Litteratur

- BLAUG, M. 1974. *The Cambridge Revolution. Succes or Failure?* London.
- BUCH-HANSEN, P. 1976. *Vækst og fordeling. En introduktion til post-Keynesiansk teori.* Memorandum nr. 33, Økonomisk Institut, København.
- HARCOURT, G. C. OG N. F. LAING, red. 1971. *Capital and Growth.* Harmondsworth.
- HARCOURT, G. C. 1972. *Some Cambridge controversies in the theory of capital.* Cambridge.
- SEN, A. K., red. 1970. *Growth Economics.* Harmondsworth.

Afsluttende bemærkninger

15. Økonomisk teori og dens anvendelse har i efterkrigsårene været domineret af stabilitetspolitiske problemstillinger. Der er flere tegn på, at fordelings- og allokeringspolitiske problemstillinger vil få voksende politisk betydning fremover. Økonomisk teori bør kunne bidrage til forståelse og til afklaring af, hvori disse problemer består. De blev indledningsvis karakteriseret som strukturelle problemer, hvori først og fremmest ligger, at det er langsigtede problemer, som næppe kan tænkes løst ved traditionelle økonomisk-politiske midler, der er indrettet på kortsigts-stabilitetsproblemer.

Artiklen har søgt at påvise, at Cambridge-kontroversen har principiel betydning for forståelse af den økonomiske politiks muligheder i relation til disse problemer. Det er på ingen måde en tilbundsående behandling. Formålet har været for det første at skitsere den formulering af problemstillingerne, som neoklassisk teori synes at indebære. For det andet at forsøge at vurdere konsekvenserne for disse problemformuleringer af den Keynesianske kritik af neoklassisk teori.

Litteratur

- BLAUG, M. 1974. *The Cambridge Revolution. Succes or Failure?* London.
- BUCH-HANSEN, P. 1976. *Vækst og fordeling. En introduktion til post-Keynesiansk teori.* Memorandum nr. 33, Økonomisk Institut, København.
- HARCOURT, G. C. OG N. F. LAING, red. 1971. *Capital and Growth.* Harmondsworth.
- HARCOURT, G. C. 1972. *Some Cambridge controversies in the theory of capital.* Cambridge.
- SEN, A. K., red. 1970. *Growth Economics.* Harmondsworth.